

*В. В. Лакас,
аспірант, Луцький національний технічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1069-0792>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.226

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

V. Lakas,
postgraduate student, Lutsk National Technical University

INVESTMENT SUPPORT FOR SUSTAINABLE REGION'S DEVELOPMENT:
INSTITUTIONAL AND DECENTRALIZATION DIMENSIONS

Встановлено, що інвестиційне забезпечення сталого розвитку являє собою сукупність інституційно-правових та фінансово-економічних умов, заходів та відносин, пов'язаних з формуванням публічних, благодійних та приватних фондів фінансування проєктів досягнення цілей сталого розвитку, залученням коштів урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних організацій, глобальних екологічних фондів, підприємницьких структур-нерезидентів та іноземних благодійних організацій, а також із застосуванням методів та інструментів стимулювання інвестиційної діяльності у корпоративному секторі та в секторі домогосподарств. Доведено, що вагомим чинником нарощення обсягів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону виступає бюджетно-фіскальна децентралізація, яка дозволила зміцнити фінансову самодостатність місцевого самоврядування, а також розширити його можливості в частині здійснення операцій з капіталом та ведення підприємницької діяльності. Обґрунтовано, що базовою передумовою створення сучасного формату інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати наявне інституціональне підґрунтя встановлення спеціальних режимів інвестування через запровадження комплексу бюджетних, компенсаційних, податкових, митних, кредитних та майнових преференцій для суб'єктів інвестиційної діяльності з метою підвищення інвестиційної привабливості регіональних та локальних господарських комплексів. Дослідження показали, що проблемним моментом переведення регіональних господарських комплексів на модель сталого розвитку виступає той чинник, що місцеве самоврядування через наявні обмеження щодо встановлення партнерських відносин з приватним бізнесом не здатне забезпечити доповнення коштів публічних бюджетів коштами приватного бізнесу, а це не дає можливості прискорювати процеси соціально-економічного піднесення територіальних громад базового рівня. Доведено, що найбільш дієвими методами нарощення обсягів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати: 1) програмування (розроблення і реалізація регіональних програм); 2) планування (розроблення і реалізація регіональних планів); 3) проєктування (розроблення і реалізація проєктів модернізації окремих сегментів економіки регіонів); 4) цільове бюджетне фінансування, спрямоване на вирішення найбільш актуальних проблем розвитку соціальної та природоохоронної сфери регіону.

It is stated that investment support for sustainable development is a set of institutional, legal, financial and economic conditions, measures and relations which are connected with forming public, charitable and private funds for financing projects to achieve the goals of sustainable development, attracting funds from foreign governments, international financial credit organizations, global environmental funds, non-resident business structures and foreign charitable organizations, as well as using methods and tools to stimulate investment activity in the corporate sector and in the household sector. It is proved that budgetary and fiscal decentralization, which made it possible to strengthen local self-government's financial self-sufficiency, as well as to expand its capabilities in terms of carrying out capital transactions and conducting business activities, is an important factor in increasing the volume of investment support for the sustainable development of the region. It is substantiated that the existing institutional basis for establishing special investment regimes through implementing a complex of budget, compensation, tax, customs, credit and property preferences for subjects of investment activity in order to increase the investment attractiveness of regional and local economic complexes should be considered as basic prerequisite for creating a modern format of investment support for sustainable development of the region. Studies show that the problem of transferring regional economic complexes to the model of sustainable development is the fact that local self-government, due to existing restrictions on establishing partnerships with private business, is unable to ensure replenishment of funds from public budgets with funds from private business, and this does not provide an opportunity to accelerate the processes of social and economic promotion of basical territorial communities. It is proved that the most effective methods of increasing the amount of investment support for the sustainable development of the region should be considered: 1) programming (development and implementation of regional programs); 2) planning (development and implementation of regional plans); 3) designing (development and implementation of modernization projects of individual segments of regional economy); 4) targeted budget financing aimed at solving the most urgent problems of the development of the social and environmental spheres of the region.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, сталий розвиток, регіон, територіальна громада, децентралізація, стимулювання.

Key words: investment support, sustainable development, region, territorial community, decentralization, stimulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Імплементация пріоритетів сталого розвитку в регіональну соціально-економічну політику однозначно має супроводжуватися формуванням сучасного теоретико-методологічного та інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення переведення регіональних господарських комплексів на принципи сталості. З огляду на це в останні роки надзвичайно активізувалися дослідження вітчизняних вчених, які стосуються розгляду теоретичних засад, методологічного інструментарію та формування набору базових інститутів інвестування заходів, які передбачають наближення економіки регіонів до моделі сталого розвитку. Також одним з основних пріоритетів переведення регіональних господарських комплексів на модель сталого розвитку у поствоєнний

період є розроблення механізмів інвестиційного забезпечення сталого розвитку тих видів діяльності, котрі виступають базовими ланками економіки територіальних утворень. Значною мірою розроблення таких механізмів має відштовхуватися від наслідків поглиблення децентралізації влади, зокрема завершення процесу створення мережі укрупнених територіальних громад, та визначення потреби в інвестиційних ресурсах, необхідних, в першу чергу на відновлення зруйнованих та пошкоджених війною об'єктів житлової, комунальної та виробничої інфраструктури.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розмаїття підходів щодо диверсифікації методів, джерел та форм інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону зумовлене прискоренням процесів формування нової глобальної архітектури стимулю-

вання сталого розвитку, а також необхідністю врахування ендогенних та екзогенних чинників соціально-економічного піднесення територіальних та локальних утворень. У працях І. Дегтярової, Е. Забарної, Т. Кожухової, Т. Кришталі, М. Стегней, В. Торкатюка, В. Тропіної та інших [1—7] розглядаються теоретико-методологічні аспекти активізації інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону, виходячи із глобальної системи фінансування пріоритетів сталого розвитку, специфіки освоєння інноваційних інвестицій як базової передумови технологічної модернізації матеріального сегменту регіональних господарських комплексів, базових засад залучення іноземних інвестицій як інструменту забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку регіонів України.

Значна увага приділяється формуванню прикладного інструментарію інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій як основного ареалу концентрації природно-ресурсних благ та просторового базису примноження національного багатства. Також урізноманітнилися підходи стосовно врахування галузевих аспектів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону, в першу чергу аграрної сфери, яка в умовах руйнації виробничого потенціалу на окремих територіях Південно-східних областей стає базовою ланкою розвитку не лише регіональних господарських комплексів, а й національного господарства в цілому. Водночас не повною мірою враховуються при визначенні пріоритетів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіональних господарських комплексів інституційні та децентралізаційні чинники.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є визначення інституційного та децентралізаційного виміру інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону з врахуванням воєнних викликів та системних і структурних зрушень у національному господарстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існуючі у вітчизняній економічній науці дефініції категорії "інвестиційне забезпечення сталого розвитку" не враховують окремих перевірених світовою та вітчизняною практикою форм, методів та джерел інвестиційної діяльності, а також специфіки освоєння інвестиційного потенціалу для досягнення цілей сталого розвитку, а також викликів воєнного часу та вимог повоєнного відновлення національної економіки. З огляду на сказане категорія "інвестиційне забезпечення сталого розвитку" потребує більш інноваційного трактування.

Авторський підхід до такого трактування полягає в наступному: інвестиційне забезпечення сталого розвитку являє собою сукупність інституційно-правових та фінансово-економічних умов, заходів та відносин, пов'язаних з формуванням публічних, благодійних та приватних фондів фінансування проєктів досягнення цілей сталого розвитку, залученням коштів урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних організацій, глобальних екологічних фондів, підпри-

емницьких структур-нерезидентів та іноземних благодійних організацій, а також із застосуванням методів та інструментів стимулювання інвестиційної діяльності у корпоративному секторі та в секторі домогосподарств.

Прикметною рисою формування сучасних підходів стосовно підвищення дієвості інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіонів України є максимальне врахування наслідків російської агресії, яка призвела до численних людських втрат, руйнації об'єктів житлової та виробничої інфраструктури, забруднення навколишнього природного середовища та руйнації природних біогеоценозів. Якраз врахування наслідків збройної агресії і має виступати основною детермінантою формування моделі інвестиційного забезпечення реалізації пріоритетів сталого розвитку регіонів України у поствоєнний період.

Дорожня карта формування сучасного формату інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону однозначно має враховувати наслідки поглиблення адміністративно-територіальної реформи, тому доцільним є виявлення інституційного та децентралізаційного виміру такого забезпечення.

В основі інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону в умовах поглиблення децентралізації лежить комплекс базових передумов (рис. 1), які визначаються фінансовою архітектонікою країни та системою міжбюджетних відносин, адміністративно-територіальним устроєм країни, наслідками децентралізації влади, національною інвестиційною політикою.

Серед переліку базових передумов виокремлюється механізм фінансового вирівнювання, який передбачає згладжування наявних фіскальних та бюджетних суперечностей, зумовлених природно-ресурсною, виробничо-технічною, трудовою та інфраструктурною неоднорідністю регіональних соціально-економічних систем. Результативність такого механізму визначається ефективністю застосування набору методів та інструментів бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, які забезпечують накопичення фінансових ресурсів у центральних та регіональних бюджетних та позабюджетних фондах.

Важливою базовою передумовою формування сучасного інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону є бюджетно-фіскальна децентралізація, яка змінила принципи та пропорції вилучення частини доданої вартості та рентних доходів на користь бюджетів різного таксономічного рівня, а також їх акумуляції та розподілу на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Як базову передумову формування сучасної моделі інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати укрупнення адміністративних районів та створення мережі укрупнених територіальних громад. Мережа укрупнених територіальних громад являє собою сукупність міських, селищних та сільських територіальних громад, створених на базі декількох територіальних громад, котрі функціонували до початку

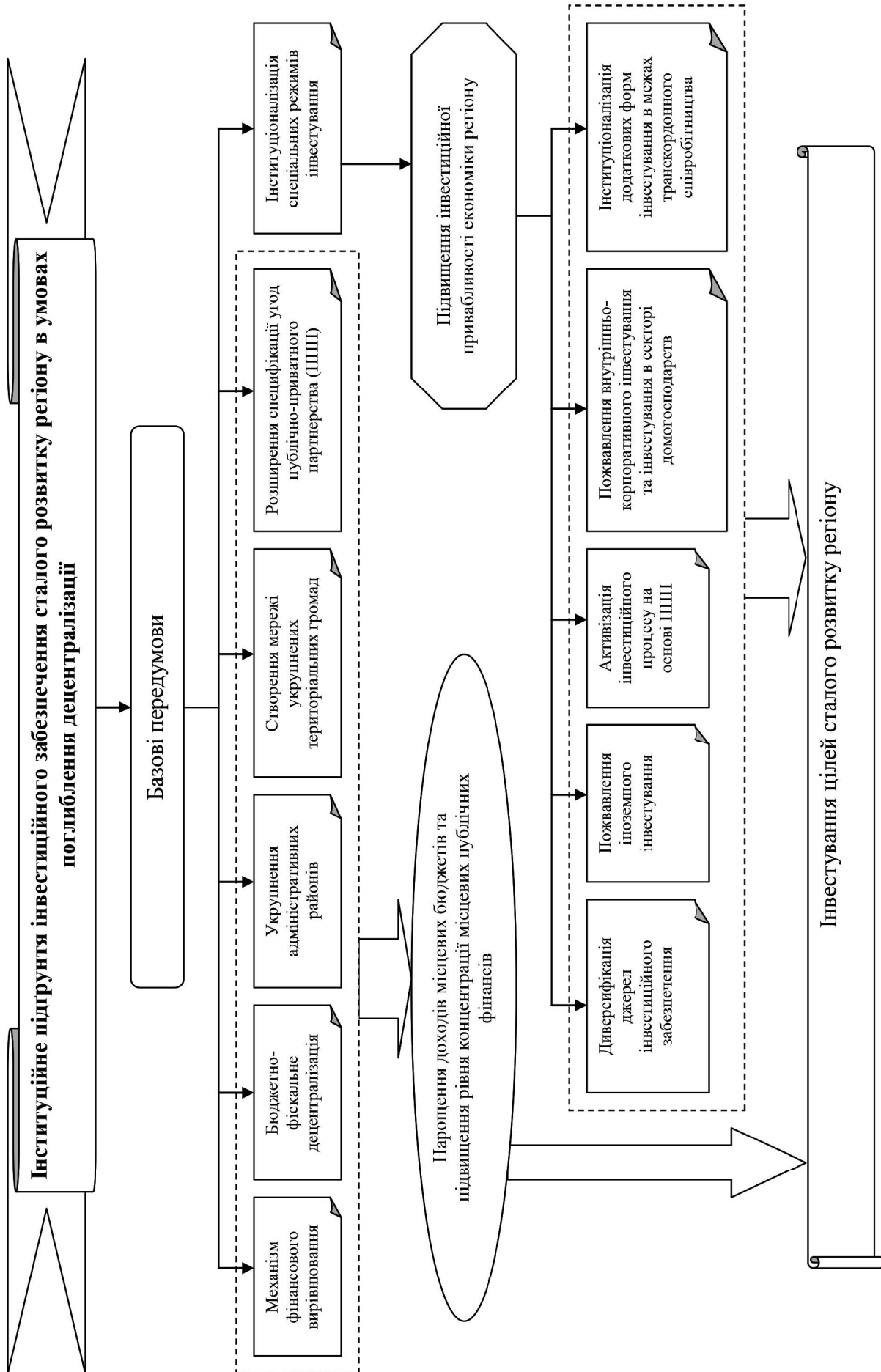

Рис. 1. Інституційний та децентралізаційний вимір інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону

Джерело: побудовано автором.

процесів поглиблення децентралізації влади. Укрупнення територіальних громад дало можливість підвищити рівень концентрації не лише місцевих публічних фінансів, але і рівень концентрації реальних активів, котрі виступають потенційним джерелом зміцнення фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Виходячи зі специфіки, обмежень та інституційних умов користування комунальними активами, як базову передумову диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати розширення специфікації угод публічно-приватного партнерства, які передбачають встановлення партнерських відносин між державним (комунальним) та приватним партнером. Базові інституційні умови укладання угод публічно-приватного партнерства визначаються законом України "Про державно-приватне партнерство" від 2010 року. Незважаючи на численні зміни та доповнення даного законодавчого акту, він не забезпечує належних інституційних передумов для повноцінного використання інструменту угод публічно-приватного партнерства для результативного використання комунальних активів.

Ключовою базовою передумовою створення сучасного формату інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати наявне інституціональне підґрунтя встановлення спеціальних режимів інвестування через запровадження комплексу бюджетних, компенсаційних, податкових, митних, кредитних та майнових преференцій для суб'єктів інвестиційної діяльності з метою підвищення інвестиційної привабливості регіональних та локальних господарських комплексів. Така диверсифікація означає урізноманітнення методів, форм та інструментів інвестування тих чи інших проєктів.

Серед переліку методів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати програмування (розроблення і реалізації регіональних програм), планування (розроблення і реалізація регіональних планів), проєктування (розроблення і реалізація проєктів модернізації окремих сегментів економіки регіонів), цільове бюджетне фінансування, яке спрямоване на вирішення найбільш актуальних проблем розвитку соціальної та природоохоронної сфери регіону. В спектрі означених методів інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону слід розглядати конкретні інструменти їх застосування. Мова йде про прямі та не прямі інструменти. Серед прямих інструментів слід виділити безпосередньо бюджетну підтримку та різноманітні компенсаційні інструменти. До непрямих інструментів відноситься встановлення спеціальних режимів оподаткування та кредитування.

Зростання рівня інвестиційної привабливості економіки регіону є запорукою пожвавлення іноземного інвестування як через залучення прямих іноземних інвестицій, так і через портфельне інвестування. Якраз через неможливість залучення достатнього обсягу іноземних інвестицій так і не вдалося забезпечити оновлення комунальної інфраструктури у переважній більшості територіальних утворень України. Поряд з іноземними інвесторами внаслідок низької інвести-

ційної привабливості економіки регіону не спостерігається пожвавлення інвестиційного процесу на основі угод публічно-приватного партнерства через непрозорість механізмів взаємодії з регіональними та місцевими регуляторними органами, а також внаслідок високого рівня трансформаційних та трансакційних витрат.

Найбільшою мірою низька інвестиційна привабливість реалізації проєктів сталого розвитку регіону впливає на активність внутрішньо-корпоративного інвестування та інвестування в секторів домогосподарств. Враховуючи те, що лівова частка активів в територіальних утвореннях перебуває у корпоративному секторі, саме нарощення обсягів внутрішньо-корпоративного інвестування виступає запорукою прискорення темпів сталого розвитку регіонального господарського комплексу. Водночас інтенсивність інвестування залежить від створення відповідних інституційних та фінансово-кредитних умов.

Враховуючи те, що Україна остаточно обрала євроінтеграційний вектор розвиток, перспективною формою залучення додаткових інвестицій виступає транскордонне співробітництво. З огляду на збройну агресію російських загарбників та їх білоруських союзників сьогодні мова йде про активізацію транскордонного співробітництва з країнами Євросоюзу та Молдовою. Транскордонне співробітництво сприяє створенню сучасних транспортних коридорів та логістично-складських хабів, що кумулятивним чином позитивно впливає на активізацію ділової активності на прикордонних територіях.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ключовим чинником досягнення цілей сталого розвитку національного господарства та економіки окремих регіонів виступає диверсифікація форм, методів та джерел інвестиційного забезпечення сталого розвитку. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку являє собою сукупність інституційно-правових та фінансово-економічних умов, заходів та відносин, пов'язаних з формуванням публічних, благодійних та приватних фондів фінансування проєктів досягнення цілей сталого розвитку, залученням коштів урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних організацій, глобальних екологічних фондів, підприємницьких структур нерезидентів та іноземних благодійних організацій.

Виникає необхідність у формуванні сучасного інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону з врахуванням переваг поглиблення децентралізації влади та викликів воєнного часу і поствоєнного відновлення через умонтування комплексу сучасних інститутів-правил та інститутів-організацій в архітектоніку регулювання інвестиційних процесів на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях.

Магістральним елементом формування інституційного підґрунтя інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону повинен виступати комплекс базових передумов (наявність інструментарію фінансового вирівнювання, поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації, укрупнення адміністративних районів, завер-

шення процесу створення мережі укрупнених територіальних громад, розширення специфікації угод публічно-приватного партнерства, інституціоналізація спеціальних режимів інвестування), котрі створюють додаткові можливості для підвищення інвестиційної привабливості регіональних господарських комплексів і нарощення доходів місцевих бюджетів.

Література:

1. Дегтярьова І.Б., Мельник О.І., Романченко Я.В. Економічні та фінансові інструменти забезпечення сталого регіонального розвитку: досвід ЄС. Механізм регулювання економіки. 2014. № 3. С. 18—27.
2. Забарна Е.М. Інноваційні інвестиції як забезпечення сталого розвитку регіонів України у поствоєнний період. Економіка та суспільство. 2024. № 59. [Електронний ресурс]. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3461>
3. Кожухова Т.В. Формування глобальної системи фінансування сталого розвитку. Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук. Спец. 08.00.02 "світове господарство і міжнародні економічні відносини". Вінниця, 2017. 43 с.
4. Кришталь Т., Лєгер К., Підвальна О. Інвестиційний потенціал регіону як основа забезпечення його сталого розвитку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2018. № 5. С. 13—18.
5. Стегней М.І. Інвестиційно-інноваційні доміанти сталого розвитку територіальних одиниць. Економіка і суспільство. 2015. Випуск 1. С. 45—50.
6. Торкатюк В.І., Стадник Г.В. Фінансовий механізм сталого розвитку економіки України. Формування економічних структур землеустрою, будівництва та управління нерухомістю: стан, проблеми, рішення. 2014. [Електронний ресурс]. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/37893/>
7. Тропіна В.Б. Імперативи фінансової політики сталого розвитку України. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2016. № 3 (39). С. 179—182.

References:

1. Dehtiar'ova, I.B. Mel'nyk, O.I. and Romanchenko, Ya.V. (2014), "Economic and financial instruments for ensuring sustainable regional development: EU experience", *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, vol. 3, pp. 18—27.
2. Zabarna, E.M. (2024), "Innovative investments as a means of ensuring the sustainable development of the regions of Ukraine in the post-war period", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 59, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3461> (Accessed 25 July 2024).
3. Kozhukhova, T.V. (2017), "Formation of a global system of financing sustainable development", Abstract of Doctor dissertation, *Economy*, Vinnytsia, Ukraine.
4. Kryshchal, T. Leher, K. and Pidval'na, O. (2018), "Investment potential of the region as a basis for ensuring its sustainable development", *Naukovyj visnyk Poltav's'koho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 5, pp. 13—18.
5. Stehney, M.I. (2015), "Investment-innovative dominants of sustainable development of territorial units",

Ekonomika i suspil'stvo — Economy and society, vol. 1, pp. 45—51.

6. Torkatiuk, V.I. and Stadnyk, H.V. (2014), "Financial mechanism of sustainable development of the economy of Ukraine", *Formuvannia ekonomichnykh struktur zemleustroiu, budivnytstva ta upravlinnia nerukhomistiu: stan, problemy, rishennia* [Formation of economic structures of land management, construction and real estate management: state, problems, solutions], available at: <https://eprints.kname.edu.ua/37893/> (Accessed 25 July 2024).

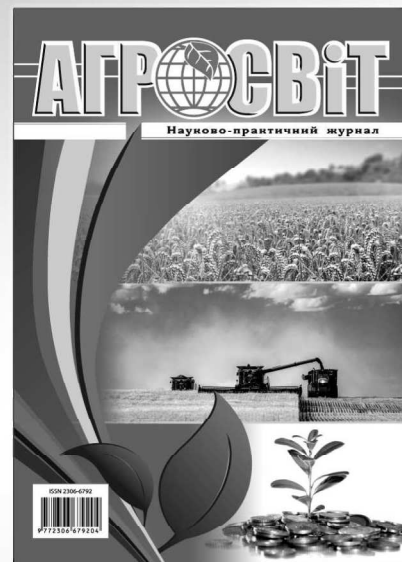
7. Tropina, V.B. (2016), "Imperatives of the financial policy of sustainable development of Ukraine", *Visnyk Donbas'koi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, vol. 3 (39), pp. 179—182.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292